

Η θεο-παιδαγωγική δυναμική των φυτών.

Απόστολος Νικολαΐδης, Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος
Ινστιτούτου «Άγιος Μάξιμος ο Γραικός».

Λαμβάνοντας υπόψη τις βιβλικές, αγιοπατερικές και κυρίως τις υμνογραφικές αναφορές στον κόσμο των φυτών και των δένδρων, μπορούμε να συμπεράνουμε για την αυτοδύναμη και πάντως ιδιότυπη καθοδηγητική και θεο-παιδαγωγική δυναμική τους που εκφράζεται μέσα από μια σιωπηρή αλλά κραυγαλέα στάση που μεταφράζεται άλλοτε ως διαμαρτυρία προς το Θεό για την ασεβή δράση του ανθρώπου και άλλοτε ως ικεσία υπέρ αυτού.

Η Βίβλος και ιδιαίτερα η ορθόδοξη υμνογραφία γέμει από παραδείγματα:

-Είναι συμβολικό μεν αλλά χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Ζακχαίου που για να δει και κατ' επέκταση να προσεγγίσει λυτρωτικά το Χριστό χρειάστηκε να ανέβει σε μια συκομορέα (Λουκ. 19,4).

- Τα δένδρα χρησιμοποιούνται ως μέσα για την εξήγηση κεφαλαιωδών θεολογικών ζητημάτων. Τη σχέση της αμπέλου με τα κλήματα χρησιμοποιεί ο Χριστός για να εικονίσει τη δική του σχέση προς τους μαθητές (Ιωάν. 15,5), αλλά και τον οίνο, καρπό της αμπέλου, χρησιμοποιεί ο ίδιος για να συμβολίσει το αίμα του, αυτό που μαζί με τον τίμιο άρτο, το

σώμα του, θα ένωνε όλους τους ανθρώπους σε μια σχέση άρρηκτης κοινωνίας.

– Το δένδρο της ελιάς και το μηχανισμό του εμβολιασμού χρησιμοποιεί ο Παύλος για να εξηγήσει τη σχέση των εθνικών προς τους εκπαιδευμένους Ιουδαίους ως προς την προοπτική σωτηρίας (Ρωμ. 11, 13-24). Απευθυνόμενος στους εθνικούς τους προειδοποιεί ότι δεν πρέπει να καυχώνται γιατί στο παχύ δένδρο της ελιάς και στη θέση των κλάδων που ξεκόπηκαν (Ιουδαίοι λόγω απιστίας) πήραν εκείνοι τη θέση μέσα από τον εμβολιασμό (πίστη), όπως ένα βλαστάρι αγριελιάς σε ήμερη ελιά. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνούν ότι δεν βαστάζουν εκείνοι τη ρίζα της ελιάς αλλά η ρίζα αυτούς. Επομένως δεν μπορούν να περηφανεύονται αλλά να φοβούνται. Γιατί αν ο Θεός δεν λυπήθηκε τους κλάδους του και τους απέκοψε λόγω αυστηρότητας, πολύ περισσότερο θα αποβάλει αυτούς που βασίζονται στην αγαθότητά του. Εξάλλου όλοι μπορούν ανά πάσα στιγμή να εμβολιαστούν. Γιατί «αν εσύ κόπηκες από την κατά φύσιν αγριελιά και μπολιάστηκες παρά φύσιν σε ήμερη ελιά, πόσο μάλλον αυτού οι κατά φύσιν θα μπολιαστούν στη δική τους ελιά».

– Από τα δένδρα μαθαίνει κάποιος τρόπους αντίληψης του ερχομού της βασιλείας του Θεού: «Ίδετε την συκήν και πάντα τὰ δένδρα. Όταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ’ ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγύς τό θέρος ἐστίν. Οὕτω και ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστίν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ (Λουκ. 21, 29).

– Από τα φυτά της γης παίρνει αφορμή ο Χρυσόστομος για να μιλήσει για τὰ «δένδρα της Εκκλησίας», συγκρίνοντας μάλιστα τα δύο: τα μεν φυσικά δένδρα γερνούν κάποια στιγμή, χάνουν ή αραιώνουν φύλλα και καρπούς και σωριάζονται στη γη. Αντίθετα τα δένδρα της Εκκλησίας όσο περνά ο καιρός τόσο περισσότερο ανανεώνονται και τόσο περισσότερους καρπούς παράγουν.

– Από δένδρο ήταν κατασκευασμένος ο σταυρός που «φιλοξένησε» τον εσταυρωμένο Χριστό, και από τότε χαρακτηρίζεται «ζωηφόρον φυτόν». Κοντά σε ένα δένδρο, γράφει ο Χρυσόστομος, νίκησε ο διάβολος τον Αδάμ, στο δένδρο του σταυρού όμως κατατρόπωσε ο Χριστός το διάβολο. Ξύλο ήταν αυτό που έστελνε τους ανθρώπους στον Άδη, ξύλο ήταν και

αυτό που τους ανακαλούσε. Ο ίδιος βεβαιώνει ότι ο σταυρός του Χριστού είναι δένδρο αθανασίας, φυτό αφθαρσίας, ρίζα δικαιοσύνης, βλάστημα σωφροσύνης, άνθος της παρθενίας. Είναι αυτό που έχει τις ρίζες του στον ουρανό, ενώ τρυγιέται από τους ανθρώπους στη γη. Ο σταυρός τελικά είναι το δένδρο που συμφιλίωσε το Θεό με τον άνθρωπο, που του έδωσε ζωή και ελπίδα, που τον αναγέννησε αυτόν και τον κόσμο, που τον απελευθέρωσε από το θάνατο. Ανεδείχθη «ράβδος δυνάμεως», με την οποία η απόστολοι νίκησαν τις φυσικές δυνάμεις και άλλαξαν την οικουμένη.

-Φυτά και δένδρα δεν ήταν ποτέ απόντα από τις λατρευτικές συνάξεις των ανθρώπων. Οι ναοί παλαιότερα ήταν κατασκευασμένοι από κορμούς δένδρων, όπως συχνά βλέπουμε να γίνεται σήμερα στην Αφρική. Το τέμπλο του ναού και τα εικονοστάσια, οι εικόνες των αγίων, τα καθίσματα των πιστών, τα στασίδια των ιεροψαλτών, το δεσποτικό, όλα αυτά δηλώνουν την παρουσία και άτυπη συμμετοχή των δένδρων στη θεία λατρεία. Η αίσθηση γίνεται εντονότερη στις περιπτώσεις των υπαίθριων θείων λειτουργιών, όπου η παρουσία των δένδρων είναι ζωντανή και κατά ένα τρόπο συμμετοχική. Από τη ζωή των ασκητών μαθαίνουμε για δένδρα που μέσα στους τεράστιους κορμούς τους φιλοξενούσαν ασκητές, ασκητήρια ή και μικρούς ναΐσκους.

-Σημαντική είναι η συνεισφορά των φυτών στον υμνογραφικό εξεικονισμό της Θεοτόκου. Ο ποιητής του Ακαθίστου Ύμνου την χαρακτη-

ρίζει «βλαστοῦ ἀμαράντου κλῆμα, καρποῦ ἀκηράτου κτῆμα», «λειμῶνα τῆς τρυφῆς», «γῆ τῆς ἐπαγγελίας», «ἄνθος τῆς ἀφθαρσίας», «δένδρον ἀγλαόκαρπον», «ξύλον εὐσκιόφυλλον».

Εἶναι λοιπόν προφανές ὅτι τα δένδρα, χωρίς να λατρεύονται τα ἴδια ὡς θεοί, ὅπως στις εποχές της φυσιολατρίας, αποτελοῦν σημεῖα συνάντησης Θεοῦ και ἀνθρώπων, μεταφορικά και πραγματικά. Ἀπό τη ζωή των ἀναχωρητῶν εἶναι γνωστές οι περιπτώσεις των «Δενδριτῶν» που ἦταν δεμένοι σε κλωνάρια δένδρων για να μην ἀκουμπούν ποτέ στο μολυσμένο ἀπό τον ἀνθρώπο ἔδαφος, ζώντας ἀνάμεσα στα κλαδιά των δένδρων και τους ἀνέμους, νοσταλγώντας ταυτόχρονα και συναντώντας τον οὐρανό και το Θεό. Λέγεται για τον ὄσιο Δαβίδ ἀπό τη Θεσσαλονίκη ὅτι για πολλά χρόνια ἐζήσε ἐπάνω σε μια ἀμυγδαλιά.